

שנינו במשנה: **ושאינה גבוהה עשרה טפחים**
פסולה:

ודנה הגמרא: **מנלן הלכה זו?** (62)

ומביאה על כך הגמרא מימרא של
אמוראים:

איתמר: רב ורב חנינא, ורבי יוחנן ורב
חביבא, מתנו להך מילתא דלקמן.

ובמאמר מוסגר מוסיפה הגמרא, כי **בכולה**
סדר מועד, כל מקום שמזכירים כי האי זוגא,
את שני זוגות האמוראים הללו בגמרא יחד,
חילופי, יש שאינם גורסים רבי יוחנן,
ומעיילי במקומו את רבי יונתן.

ושני זוגות אמוראים אלו אמרו, שמכאן
למדים את הסיבה שסוכה אשר אינה גבוהה
עשרה טפחים, פסולה:

גובה **הארון** במשכן היה **תשעה** טפחים,
שנאמר [שמות כה י'], **"ואמה וחצי קומתו"**.

ומדובר באמה בת שישה טפחים, ולא באמה
בת חמישה טפחים.

וכפורת, הכיסוי שמעל הארון, גובהה טפח.

הרי כאן, גובה הארון עם הכפורת שעליו,
עשרה טפחים.

וכתיב [שמות כה כב], "ונועדתי לך שם,
ודיברתי איתך מעל הכפורת".

ותניא, **רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה** א-ה
שכינה למטה, לעולם התחתון, ולא עלו משה
ואליהו למרום, שנאמר [תהילים קטז טז],
"השמים שמים לה, והארץ נתן לבני אדם".

אם כן, כיצד יתכן שדברה השכינה עם
משה מעל הכפורת, הרי לא ירדה השכינה
מעולם לעולם התחתון? אלא מכאן אתה
למד, שמגובה עשרה טפחים [שהוא מקום
הכפורת] נחשב המקום כרשות אחרת, ואינה

מחלוקתם באמצע הגג, אף שבדיומדין אין
חידוש באמצע הגג יותר משפת הגג, לאפוקי
מרב הונא, הסובר שדוקא בשפת הגג פליגי. וכן
כשנסתפקה הגמרא "פליגי באמצע הגג והוא
הדין שפת הגג", היינו, דגם בשפת הגג נחלקו
משום דיומדין, ולא משום גוד אסיק.

62. **מקשה הפני יהושע:** מדוע מחפשת הגמרא
פסוק להצריך גובה עשרה טפחים בסוכה, הרי
סוכה הפחותה מעשרה אינה ראויה לדירין,
ומסברא יש לפוסלה משום "דירה סרוחה", כמו
שנתפרש לעיל ד א לענין הוצין היורדין לתוך
עשרה?!

ומתרץ, מדובר כאשר לא היה הסכך מונח
על גבי הדפנות אלא על גבי יתדות גבוהות

למעלה מעשרה טפחים, וממילא אין זו דירה
סרוחה, ואפילו הכי צריך שגם המחיצות יהיו
גבוהות עשרה, ולהלכה זו מחפשת הגמרא
מקור. אמנם בהמשך הסוגיא משמע שלא
כדבריו, דאמרינן, "ממאי דבעינן עשרה לבר
מסככה, אימא בהדי סככה", ומבואר שהנידון
הוא על מקום הסכך, ולא על גובה הדפנות. אכן
לשיטת הרמב"ם שהבאנו לעיל ד א מיושב,
דדין דירה סרוחה אינו אלא לכתחילה ובדיעבד
הסוכה כשרה, ובסוגיין מיירי שאם אינה גבוהה
עשרה פסולה אפילו דיעבד, ולהלכה זו מחפשת
הגמרא מקור. אבל לראשונים שפוסלים סוכה
סרוחה אפילו בדיעבד [הובאו הדברים לעיל,
וראה שער הציון סימן תרלג ס"ק כה] יש לישב
כתירוצו של הפני יהושע. וראה ילקוט

רשות בני האדם בלבד.

וכמו כן סוכה, צריכה להיות עד גובה עשרה טפחים, שהן "רשותו" של אדם.

ומקשה הגמרא: וכי לא ירדה שכינה למטה? והכתיב [שמות יט כ], "וירד ה' על הר סיני"?

ומתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק לומר שירד הקב"ה לארץ ממש. אלא הוא ירד למעלה מעשרה טפחים מהארץ.

ומקשה הגמרא: והכתיב [זכריה יד ד], "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים"?

ומתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק לומר שירד ממש על הר הזיתים, אלא למעלה מעשרה טפחים.

ומקשה הגמרא: וכי לא עלו משה ואליהו למרום, והכתיב [שמות יט ג], "ומשה עלה אל האלוהים"?

ומתרצת הגמרא: כוונת הפסוק לומר, שעלו אל מקום שהוא למטה מעשרה טפחים מהשמים העליונים. ומקום זה מיועד אף הוא לבני אדם, ואינו רשות השכינה בלבד, כאותן עשרה טפחים של השמים העליונים.

ומבואר שיש שלוש רשויות חלוקות: א. גובה עשרה טפחים הסמוכים לארץ ממש, שהן המקום אותו ייחד הקדוש ברוך הוא לברואיו. ב. עשרה טפחים הסמוכים לשמים העליונים, שהן מקום השכינה, ולשם לא

עלה אדם מעולם. ג. החלל שביניהן. ושם, אף שהוא מקום שכינה, זכו משה ואליהו לעלות.

ומקשה הגמרא: וכי לא עלה אליהו למרום? והכתיב [מלכים ב ב יא], "ויעל אליהו בסערה השמים"?(63)

ומתרצת הגמרא: לא עלה אליהו אלא למטה מעשרה טפחים מתחת השמים העליונים.

ומקשה הגמרא: כיצד יתכן לפרש שלא עלה משה למרום ממש? והכתיב [איוב כו ט] לגבי משה רבינו, בעלותו לשמים, "מאחז פני כסא, פרשו עליו עננו". ואמר על כך רבי תנחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. כלומר, כיסה הקדוש ברוך הוא את משה בזיו שכינתו, כדי להגן עליו מפני המלאכים, שהתרעמו ואמרו מה לילוד אשה בינינו. [ודרש את המילה "פרשו" בנוטריקון — פירש זין]. אם כן, מבואר שעלה משה למרום?!

ומתרצת הגמרא: אף שם הכוונה שעלה למטה מעשרה טפחים מהשמים העליונים.

ומקשה הגמרא: מכל מקום, "מאחז פני כסא" כתיב, והכסא ודאי נמצא בשמים עליונים?!

ומבאר הגמרא: אישתרבוני אישתרבוני ליה, ירד ונמשך הכסא עד עשרה טפחים למטה מהשמים העליונים, שהן סוף רשות של מעלה, ונקט ביה משה בקצה סופו, כך

לא עלו למרום, אבל אליהו הרי הפך למלאך ומאי קשיא?

מפרשים.

63. העירו האחרונים, דלכאורה דוקא בני אדם

שלא נכנסה ידו תוך עשרה.⁽⁶⁴⁾

עתה שבה הגמרא לבאר את הילפותא מהארון והכפורת שגובה הרשות עשרה טפחים:

בשלמא ארון, יודעים אנו שגובהו **תשעה** טפחים, **דכתיב** [שמות כה י'] **"ועשו ארון עצי שיטים אמתיים וחצי אורכו ואמה וחצי רוחבו, ואמה וחצי קומתו"**, ומדובר באמה בת שישה טפחים.

אלא כפורת, שגובהה **טפה**, **מנלן?**

ומבאר הגמרא: דבר זה למדנו **מהא דתני רבי הנינא: כל הכלים שעשה משה למשכן נתנה בהם תורה מידת אורכו, ומידת רוחבו, ומידת קומתו**. ואילו **כפורת** רק **מידת אורכה ומידת רוחבה נתנה תורה**, אך **את מידת קומתה** — **גובהה לא נתנה**, ומנין נדע מידתה?!

אלא **צא ולמד** מהשיעור **הפחות** שנאמר בכלים, **שנאמר** [שמות כה כה], **"ועשית לו** — **לשולחן מסגרת טפח סביב"**, שפה גבוהה טפח סביב לשולחן.

מה לחלן, — **מסגרת השולחן** שיעורה הוא **טפה, אף כאן**, הכפורת, גובהה הוא **טפה**.⁽⁶⁵⁾

ומקשה הגמרא: מדוע למדים את שיעור גובה הכפורת ממסגרת השולחן, שאינה אלא קישוט הנעשה ליפות את השולחן? **ונילף** מהשיעור של **הכלים גופייהו**, ששיעורן רב יותר?!

ומתרתצ הגמרא: כלל הוא בדרכי לימוד הדרשות מן התורה — **תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת!**

כל דבר שיש במשמעו מרובה ומועט, אם תפשת המועט, יפה תפשת, שהרי פחות מכך ודאי אינו, ואם ימצא שהיה לך לתפוס יותר, יוסיפו לך. אבל אם תפשת את המרובה, לא תפשת, שהרי אם היה לך לתפוש את המועט, יקחו ממך ממה שבידך, לכן אף מה שבידך אינו נחשב כשלך, שהרי יתכן שלא ישאר בידך.

וכמו כן בלימוד דבר מדבר, יש ללמוד את השיעור המועט שודאי צריך להיות.

ולכן, למדים ממסגרת השולחן שמדתה טפח, ולא מהכלים עצמם, ששיעורם רב יותר.⁽⁶⁶⁾

ומקשה הגמרא: אם אכן יש ללמוד את השיעור הפחות ביותר, **נילף מציינ**, ששיעורו מועט ממסגרת השולחן?!

ברוך הוא זיו שכינתו.

65. אמנם יש כלים שלא נתנה בהם התורה מידה כלל, כגון כיור ומנורה, אלא שכל הכלים שנתנה בהם התורה מידת אורכם נתנה בהם גם מידת קומתם.

66. הראשון לציון מוכיח מכאן כדעת

64. יש לעיין, מדוע הוצרך משה לשני הדברים — גם לאחוז בכסא הכבוד וגם שיפרוש עליו הקב"ה מזיו שכינתו?

ומבאר הערוך לנר, דאחוז בכסא הכבוד לפי שנתירא מהמלאכים, אולם אחר שנצחן בדבריו סר פחדם ממנו, אך כדי שיוכל להיות שם ארבעים יום וארבעים לילה ללא אכילה ושתייה היה זקוק למזון רוחני, ולכך פרש עליו הקדוש

ומתרתת הגמרא: **דנין כלי מכלי, ואין דנין כלי מתכשיט, מהציץ, שהוא אחד משמונה בגדי כהונה.**

ומקשה הגמרא: **ונילף את שיעור גובהה של הכפורת מזר — של הארון, או של המזבח, או של מסגרת השולחן, דאמר מר: זר, שיעורו משהו?!**

ומתרתת הגמרא: **דנין כלי מכלי, ואין דנין כלי מהכשר כלי, דהיינו, מהזר שהוא קישוט, שהרי זר אינו כלי בפני עצמו, אלא רק קישוט לארון.**

ומקשה הגמרא: **אי הכי, מפגרת השולחן**

דתניא: הציץ דומה כמין טס של זהב, ורחב ב' אצבעות שהן כחצי טפח. ומוקף מקיף מאוזן לאוזן של הכהן הגדול. (67) וכתוב עליו ב' שיטין, שתי שורות: יו"ד ה"א מלמעלה, בשורה העליונה, וקדש למ"ד מלמטה, בשורה התחתונה. (68) (69)

ואמר רבי אליעזר ברבי יוסי, אני ראיתי את הציץ ברומי שהכניסוהו לאוצרותיהם, וכתוב עליו "קודש לה" בשיטה אחת, ולא בשתי שורות?! (70)

ואם כן, קשה, מדוע לא למדים מציץ ששיעור הכפורת הוא שתי אצבעות.

אלא יש לפרש, שהיו כותבים אותם זה שלא כנגד זה, והיינו, קדש למ"ד בתחילת השורה התחתונה, מצד ימין, ושם הו"ה בסוף השורה העליונה, מצד שמאל.

ובטעם הדבר כתב המהרש"א בחידושי אגדות, שלא נכתב הכל בשורה אחת, לפי שאין זה כבוד ה' שתהיה המילה קודש והאות למ"ד כתובים קודם השם בשיטה אחת.

69. כתב הרמב"ם [פרק ט מכלי מקדש הלכה א]: כיצד מעשה הציץ, עושה טס של זהב, וכותב עליו שני שיטין קדש לה', קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ומבואר, שאף את הלמ"ד יש לכתוב למעלה עם השם, שלא כמבואר בסוגיין. וכתב הר"י קורקוס, שהרמב"ם גרס אחרת בסוגייתנו, וכך היתה גרסתו: "קדש למטה, ולה' למעלה". והוסיף, שאכן זוהי הגירסה הנכונה, לפי שאין לחלק תיבה אחת לשתי שורות. ולגרסתנו כתב לבאר, שעשו כן כדי שיהיו ארבע אותיות בכל שורה [המילה קדש נכתבה חסר ו'].

70. יש להקשות, מה יענה תנא קמא, הסובר שהיה הציץ כתוב בשתי שורות, לעדותו של רבי

הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן, שהרי לשיטות הראשונים הסוברים הסוברים שספקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא, מה בכך שיטלו ממך מה שנטלת, מכל מקום יש להחמיר מספק כדעת המרובה? ועיין ילקוט מפרשים.

67. כתב הקרית ספר [פרק ט מהלכות כלי מקדש]: ציץ אין לו שיעור קצוב, אלא היו עושין אותו לפי מידת מצחו של הכהן, וכדכתיב, "והיה על מצח אהרון", ומשמע שזוהי מידתו — כמצחו של אהרון, ומכאן לפינן גם שיקיף מאוזן לאוזן דהיינו מצח. וראה תוספות ד"ה ואל יוכיח, שאף מידת רוחבו שיערו חז"ל שתי אצבעות כרוחב מצח האדם.

68. כתבו התוספות: יש מפרשים שהיו כתובים זה למעלה מזה ממש, והיינו בשורה עליונה שם הו"ה, ובשורה למטה מזה היו כתובים המילה "קודש", והאות למ"ד.

ולא מסתבר לפרש כן, שהרי אין זה דרך קריאתו, כי לפי זה יהיה נקרא שם השם שבשורה למעלה לפני המילה "קודש" והאות למ"ד שבשורה למטה.

נמוי, "הכשר כלי" הוא, שעשויה לקשט בה את השולחן, ואיך למדים ממנה לגובה הכפורת?!

ומבאר הגמרא: **מסגרתו של השולחן, למטה היתה**, ואינה עשויה על השולחן, אלא נתונה מרגל לרגל, ודף השולחן מונח עליה, ואינה עשויה לקישוט.

מקשה הגמרא: **הניחא למאן דאמר מסגרתו למטה מדף השולחן היתה**, ולפיו אפשר ללמוד כפורת ממסגרת. **אלא, למאן דאמר מסגרתו למעלה היתה**, על גבי השולחן, **מאי איכא למימר?**

הרי לפיו המסגרת אינו עשויה אלא לקישוט, ועד שאתה למד ממסגרת, תלמד מזר?!

ומתרצת הגמרא: **אלא, דנין דבר שנתנה בו תורה מידה**, כפורת, שיש לה מידת אורך ורוחב, **מדבר שנתנה בו התורה מידה**, מסגרת, שמידתה טפח.

ואל יוכיחו ציץ וזר שלא נתנה בהן תורה מידה כלל. שהרי זר שיעורו במשהו, ואף ציץ מדאורייתא אין לו שיעור, ומה שצריך לעשותו רחב ב' אצבעות אין זה אלא מדרבנן.

רב הונא אמר: מחכא ילפינן שהכפורת גובהה טפח, דכתיב [ויקרא טז יד], "על פני

הכפורת קדמה", ואין "פנים" של אדם פחות מטפח.

ומקשה הגמרא: **ואימא כאפי כמו הפנים ה-ב דבר יוכני**, עוף גדול מאוד, שפניו גדולים?!

ומתרצת הגמרא: **תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת**.

ומקשה הגמרא על רב הונא: **ואימא, כאפי דציפרתא**, כפני ציפור, דזוטר טובא, שהם פנים קטנות מאד, פחות מטפח?!

ומתרצת הגמרא: **אמר רב אחא בר יעקב: רב הונא, גזירה שווה "פני" "פני" גמר**.

כתיב הכא "אל פני הכפורת", וכתיב התם [בראשית כז], **"מאת פני יצחק אביו"**, ופני אדם שיעורם טפח.

ומקשה הגמרא: **ונילף מ"פנים" של מעלה, דכתיב [בראשית לג י], "בראות פני אלוהים, ותרצני"**, וכמו שפנים של מעלה אין להם שיעור, כך גם כפורת אין לה שיעור, ויש לעשותה עד גג המשכן?!

ומתרצת הגמרא כדלעיל: **תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת**.

ומקשה הגמרא: **ונילף לגובה הכפורת מכרוב, שפניו פחותים מטפח, (71) דכתיב**

הרמב"ם שלעיתים כתבו כן בדיעבד. ובראשון לציון כתב לפי זה, שתנא קמא ורבי אליעזר ברבי יוסי כלל לא נחלקו, ולכולי עלמא הדין כן.

71. משמע, שפשוט לגמרא שהכרובים פניהם פחותים מטפח. ומבאר הערוך לנר שגבהו של

אליעזר ברבי יוסי, שראה את הציץ ברומא כתוב שורה אחת?! ועיין מה שכתב הרמב"ם [פרק ט מכלי מקדש הלכה א], דאף שלכתחילה צריך לכתוב את הציץ בשתי שיטין, אם כתבו בשיטה אחת כשר. וכתב הכסף משנה, שכתב כן מחמת עדותו של רבי אליעזר ברבי יוסי. וכנראה סבר